

Gouda stad van de toekomst

Ontwerpwedstrijd voor een duurzame wijk in Gouda

Schooljaar 2020/2021

Leerlingen exemplaar

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Belangrijke data - tijdspad traject	4
Opdracht: Ontwerp een wijk voor een duurzame toekomst in Gouda.....	5
Bijlage 1: Stappenplan	6
Bijlage 2: Duurzaamheidsthema's.....	11
Bijlage 3. Onderzoeksmateriaal en informatiebronnen.....	15

Inleiding

Het klimaat is aan het veranderen. De temperaturen stijgen, het regent langer dan jaren geleden en grondstoffen raken langzaam op. In de zomer van 2019 werd voor het eerst in Nederland een temperatuur van 40 graden gemeten. Een nieuw record. We moeten ons voorbereiden op dit veranderende klimaat. In Gouda en de rest van Nederland zijn we hier al druk mee bezig. Doen we dat goed, dan kunnen we voorkomen dat de klimaatverandering nóg sneller en nóg heftiger door zal zetten in de toekomst. De oplossing: een duurzame samenleving.

Duurzame ontwerpers gezocht!

De gemeente Gouda heeft jouw hulp hierbij nodig. Wethouder Duurzaamheid Hilde Niezen wil namelijk ontzettend graag dat jullie, de jonge Gouwenaren, meedenken hierover. Zij daagt jullie uit om mee te doen aan de ontwerpwedstrijd Duurzame Stad. Jullie opdracht: in groepen een bestaande buurt in Gouda duurzamer maken en opnieuw ontwerpen. Jullie mogen hiervoor zelf elke buurt uit Gouda uitkiezen. We hebben wel als voorbeeld een aantal buurten genoemd waar je mooi zou kunnen aansluiten bij de gemeentelijke ambities! Dat zijn zogenaamde 'verkenningbuurten'. Wat dat inhoudt, dat vertellen we hieronder.

Een verkenningbuurt? Wat is dat?

Een verkenningbuurt is een buurt in Gouda die het meest kansrijk lijkt om al in 2030 van het aardgas af te gaan. Aardgas is namelijk geen duurzame, maar een fossiele brandstof. Als bewoners daaraan meedoen, zullen ze dus niet meer op gas koken, en zal ook hun verwarming niet meer worden verwarmd met gas. Alles gaat dan via duurzame energie. Duurzame energie is energie die schoon is, en nooit meer opraakt. Dat kan uit het water zijn, uit de grond, of zelfs uit het riool! Voordat wordt beslist óf en wanneer we beginnen hiermee, voert de gemeente een uitgebreid onderzoek uit. Dit onderzoek richt zich op de (technische) kansen, drempels en kosten voor bewoners. Op het kaartje in Figuur 1 zie je welke buurten dit zijn.

Ontwerp een duurzame buurt!

Maar duurzame energiebronnen voor verwarming en groene stroom zijn niet alles! Bewoners moeten zich bijvoorbeeld ook duurzaam van A naar B kunnen verplaatsen. Mensen moeten ergens wonen, werken, spullen kopen en hun tuinen inrichten. Maar ook de inrichting van de stad is belangrijk: parken, fietspaden, (groene) elektrische laadpalen. Het zijn allemaal onderwerpen die een duurzame samenleving kenmerken. En je vraagt daarin ook wat van bewoners. Hun inspraak is belangrijk en zij moeten het eens zijn met de keuzes die je maakt.

De beste groepen per school verdedigen hun ontwerpen tijdens een finale voor een jury van deskundigen. Start dus snel met ontwerpen, en misschien belandt jouw idee wel in de finale...

Figuur 1: De verkenningsbuurten van Gouda

Belangrijke data - tijdspad

De start van de opdracht is op 19 maart, tijdens een online kick-offbijeenkomst. Alle deelnemende leerlingen van de scholen zijn daar. Jullie maken dan kennis met wethouder Hilde Niezen en de Omgevingsdienst Midden-Holland en krijgen meer te horen over de opdracht.

In de weken daarna gaan jullie op school met 'ontwerpteams' aan de slag met het ontwerpen van een duurzame buurt in Gouda. Dat doen jullie niet alleen! Jullie kunnen natuurlijk aankloppen bij docenten, maar ook bij experts op het gebied van duurzaamheid. Beleidsmedewerkers van gemeente Gouda, van de Omgevingsdienst Midden-Holland, bedrijven en milieuorganisaties staan jullie graag te woord.

De beste ontwerpteams presenteren op 16 juni vervolgens hun ontwerp in een finale in het Huis van de Stad.

Opdracht: Ontwerp een buurt voor een duurzame toekomst in Gouda

In de komende lessen werken jullie aan de ontwerpopdracht die wethouder Hilde Niezen voor jullie heeft bedacht. Zij is in de gemeente Gouda verantwoordelijk voor de keuzes rondom Klimaat (water, groen en bodemdaling), Duurzaamheid en energie, Stedelijk beheer en mobiliteit, Natuur, milieu en dierenwelzijn en Bewonersparticipatie en -initiatieven. Haar vraag aan jullie om een duurzame buurt te ontwerpen.

Hoe gaat dat in zijn werk?

Met een groep van 5-8 leerlingen stappen jullie in de schoenen van een ontwerp bureau. Jullie bureau krijgt de opdracht om op papier één wijk van Gouda opnieuw, en dan zo duurzaam mogelijk, in te richten. De inrichting moet zo zijn dat de wijk en bewoner zich aan de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen aanpassen. Dat noemen we klimaatadaptatie. Ook kijken jullie in jullie wijk heel goed naar het gebruik van grondstoffen en verdiepen jullie je goed in circulaire economie.

In jullie ontwerp letten jullie dus goed op:

- Duurzaamheid van gebouwen
- Groen en biodiversiteit (zoveel mogelijk verschillende planten en dieren)
- Circulaire economie (kringloop)
- Duurzame mobiliteit (vervoer)
- Bewoners betrekken (participatie) en overtuigen om mee te doen (draagvlak)

Hoewel we graag een zo breed mogelijk ontwerp zien, kies je één hoofdthema uit voor jouw buurt. In de eindpresentatie geven jullie aan welke invloed het hoofdthema heeft op de andere thema's en omgekeerd. Maar let wel op! Alle bovenstaande onderwerpen moeten in je plan terugkomen.

Producten

Als ontwerp bureau ontwikkelen jullie de volgende producten:

1. Een plattegrond op schaal van jullie wijk met daarop jullie ontwerp voor de wijk;
2. Enkele uitgewerkte tekeningen en/of afbeeldingen van de beste ideeën voor jullie ontwerp;
3. Een bronnenlijst;
4. Een pitch van maximaal tweeëneenhalve minuut;
5. Presentatie van vijf minuten (digitaal en op papier) voor in de informatiekraam aan de juryleden tijdens de finale.

Het doel is dat jullie de beste en meest innovatieve keuzes voor een duurzame wijk presenteren om de jury te overtuigen om jullie tot winnaar uit te roepen. Dat doe je vooral door alle thema's zo goed mogelijk met elkaar te koppelen. Zoek dus naar win-win oplossingen en combinaties van de thema's in jouw buurt of wijk!

Hieronder vinden jullie alle noodzakelijke informatie. Lees deze informatie goed door. Als je daarna vragen hebt, stel ze aan je docent (en/of tijdens de meeting met de deskundige/expert).

Bijlage 1: Stappenplan

In de komende lessen kunnen jullie aan de slag als team van 5-8 personen. Het totale project is te groot om met het ontwerpteam als geheel aan te pakken. Het team moet dus worden opgesplitst in taakgroepen, die deelvragen of thema's onderzoeken. Afspraken over gezamenlijke doelen, afstemming en taakverdeling zijn heel erg belangrijk.

De opdracht voor jullie ontwerpteam is om deze wijk in de stad en de omgeving zo duurzaam mogelijk te ontwerpen. Het werken aan de opdracht verloopt via een stappenplan. De stappen worden hieronder uitgelegd.

Stap 1 en stap 2 moet je met je team uitvoeren vóór de bijeenkomsten met deskundigen.

Stap 1: De wijk, teamnaam, logo en doelen stellen

De eerste stap is het selecteren van een wijk in overleg met de docent. Bedenk ook een naam voor jullie team / ontwerp bureau en ontwerp samen een logo dat past bij jullie ambitie en jullie visie op de wijk van de toekomst. Houd een korte brainstorm over wat je zou willen bereiken met het ontwerp van de duurzame wijk (bijvoorbeeld een veel groenere wijk, een circulaire wijk, etc.) en schrijf je doelen op!

Stap 2: Taakgroepen en taakverdeling

Nadat je de eerste doelen voor de wijk hebt beschreven in jullie visie is het tijd om de taken te verdelen.

Binnen het ontwerpteam gaat een ontwikkelgroep aan de slag met het thema klimaatadaptatie. Daarnaast maken jullie afhankelijk van de grootte van jullie team groepjes van 2-3 personen voor de thema's die in bijlage 2 zijn beschreven. Verdeel de taken en maak een planning, waarin duidelijk staat wie, wat wanneer doet. Bedenk hierbij dat naast al het werk per groepje, het tekenen van de plattegrond ook een flinke taak is.

Met jullie taakverdeling, indeling in groepjes en weekplanning gaan jullie naar de docent waarna jullie een go/no go beslissing krijgen.

Stap 3: Goede vragen het halve werk!

Iedere ontwikkelgroep schrijft zoveel mogelijk vragen op over hun onderwerp. Maak 5-8 vragen per deelthema, die je met je taakgroep verder gaat uitwerken! Hieronder zie je een voorbeeld van 2 vragen per taakgroep (en per thema in bijlage 2). Alle vragen worden vastgelegd in een Word-document. Dit is je (digitale) werkdoos. Hieronder noemen we wat voorbeelden van vragen.

De ontwikkelaars klimaatadaptatie:

- Als de zeespiegel stijgt, hoe hoog komt het water in de buurt van Gouda en de wijk?
- Is er informatie over het hitte eilandeffect in Gouda?

De ontwikkelaars van duurzame bebouwing en het toekomstige energiesysteem:

- Hoeveel energie verbruikt de wijk met # bewoners (inclusief winkels, bedrijven, etc.) nu aan gas, water en elektriciteit? (Tip: begin bij het verbruik voor een gemiddeld huishouden).
- Welke alternatieve energiebronnen zijn het meest geschikt? Hoeveel hebben we nodig voor de wijk?

De ontwikkelaars van groen en biodiversiteit:

- Waar is nu groen en natuur in de wijk en welke plekken bieden kansen voor diersoorten?
- Welke functies kan groen in de wijk hebben?

De ontwikkelaars circulaire economie:

- Welke materialen en energiebronnen hebben een circulaire waarde binnen de wijk?
- Op welke manieren kunnen we bewoners het best lokaal motiveren om 'afval' te scheiden om grondstoffen te winnen?

De ontwikkelaars van duurzame mobiliteit:

- Hoe kan je een wijk voorzien van levensmiddelen en goederen met minimaal transport?
- Hoeveel parkeergelegenheid is er eigenlijk nodig in de wijk?

De ontwikkelaars van draagvlak en participatie:

- Hoe kan je in de buurt of wijk het beste samenwerken met medebewoners?
- Hoe krijg je bij bewonersinitiatieven te maken met de Omgevingswet?

Stap 4: Informatie verzamelen uit bronnen én onderzoek in je wijk!

Op basis van alle deelvragen gaan jullie informatie verzamelen. Deze informatie helpt straks bij het maken van keuzes. Zorg ervoor dat de informatie antwoorden op alle vragen geeft. Met deze informatie kan je straks in de discussie na de presentatie je keuzes onderbouwen.

Informatie uit documenten, websites etc.

In bijlage 2 staat wat eerste informatie per thema. Met de links in bijlage 3 kun je verder gaan zoeken. Let, als je zelf zoekt naar informatie, op de kwaliteit van je bronnen en verzamel informatie uit meer dan één bron.

Er is heel veel informatie te vinden. Je docent kan je daarbij helpen. Zet relevante bronnen die je vindt in een bronnenlijst en bewaar dit in het (digitale) werkdoosier. Mocht de jury er later vragen over stellen, dan kunnen jullie dit laten zien.

De praktijk: op onderzoek uit in je wijk.

Om te weten te komen waar in je wijk er goede verbetermogelijkheden zijn moet je met je subgroep ook echt in je wijk gaan kijken. Het doel daarvan is dat je team een goed beeld krijgt van de praktijk en welke plekken binnen de wijk te verbeteren zijn.

Gesprekken met deskundigen.

Wanneer jullie ongeveer 2 weken bezig zijn, verzamelen jullie de vragen die jullie willen stellen aan een deskundige. De docent stuurt jullie vragen naar de deskundige. Wanneer jullie ongeveer 3 weken bezig zijn in de ontwerpteams krijgen jullie de mogelijkheid om jullie vragen te bespreken met de deskundigen. Zij kunnen jullie op weg helpen met waar meer informatie te vinden is. De docent laat weten wanneer de afspraak met de deskundige is.

Stap 5: Eerste afstemmingsronde met de taakgroepen en vervolg

Na het verzamelen van alle informatie is het belangrijk om met jullie hele ontwerpteam te overleggen en samen een aantal knopen door te hakken. Dit overleg is belangrijk voor het slagen van de opdracht.

Veel heeft met elkaar te maken. Een voorbeeld: Een goed duurzaam idee voor huizenbouw kan veel te maken hebben met de opslagmogelijkheden voor water. Denk maar eens aan drijvende huizen!

Zet alle alternatieve mogelijkheden en ideeën die jullie hebben op een rijtje en beslis daarna met het ontwerpteam welke mogelijkheden en ideeën de beste zijn en bij elkaar passen. Alle gemaakte keuzes moeten in overleg genomen zijn.

Na overleg met het ontwerpteam gaan de taakgroepen per thema de ideeën verder uitwerken. Jullie kunnen schetsen en/of tekeningen maken van de beste ideeën. Zorg dat jullie weten welke argumenten gebruikt kunnen worden om de jury te overtuigen en verwerk die in de eindpresentatie.

Stap 6: Laatste afstemmingsronde en uitwerking van het wijkplan

Denk nog een keer met de hele groep goed na over alle gemaakte keuzes. Hak de laatste knopen door en maak een duidelijke laatste (aanvullende) taakverdeling voor de verschillende presentatieonderdelen.

Werk tenslotte de plattegrond en de tekeningen van jullie beste en meest originele duurzame ideeën voor jullie wijk netjes uit. Zorg ervoor dat alle informatie aanwezig is in het dossier en dat aan alle onderstaande eisen voldaan wordt.

Eisen plattegrond

Maak een duidelijke plattegrond van de toekomstige wijk (digitaal, of op papier). Geef in een legenda aan waar bijvoorbeeld huizen, alternatieve energiebronnen, water, groen en het transportsysteem komen. Zorg ervoor dat duidelijk is hoe jullie duurzame ideeën in het ontwerp een plaatsje hebben gekregen.

Let op: de plattegrond maken kost veel tijd! Vraag je docent om hulp bij het vaststellen van de juiste schaal (en de kaart of het formaat van het papier waarop je dit moet uitwerken).

Eisen ontwerptekeningen en andere visuele presentatie vormen

Zorg voor een goede kaart van jullie wijk. De details van de ontwerpen/ideeën zijn uitgewerkt in duidelijke tekeningen die verhelderend werken. De tekeningen krijgen een belangrijke rol in de presentatie. Spreek goed af wie de tekeningen netjes afmaakt.

Naast tekeningen kunnen jullie ook denken aan andere vormen van twee of zelfs drie dimensionale presentaties over de wijk. Een laptop gebruiken met tekenprogramma's? Modellen en/of een maquette maken? Het kan en mag allemaal zolang jullie duurzame ideeën voor de wijk er maar duidelijker door worden.

Eisen (digitale) pitch en presentatie

Aan het eind van de opdracht is het de bedoeling dat jullie je stad presenteren in een korte flitsende eindpresentatie. Deze pitch van maximaal twee en een halve minuut, maak en oefen je eerst op school. Je begrijpt dat in zo'n korte tijd alleen de allerbeste ideeën voor jullie wijk nogmaals duidelijk voor het voetlicht gebracht moeten worden. Overtuig de docent en andere teams dus dat jullie plan het beste is, verkoop jullie ontwerp voor de duurzame wijk!

Filmpje

Van deze pitch maken jullie sowieso een filmpje dat jullie vooraf aan de jury toesturen. **Let erop dat jullie geluid goed werkt, dat je een kaart van het gebied laat zien en dat je alle thema's terug laat komen.**

Tijdens de live finale ben je volledig vrij om een presentatievorm te kiezen. De enige voorwaarde is dat deze live gehouden wordt. Presentatievormen waaraan je kunt denken zijn: korte flits/pitch-presentatie. Voorbeelden van presentatievormen zijn een PowerPoint of Prezi, een lied of toneelstukje of een film in combinatie met een live presentatie. De pitch wordt gedaan door max. 2 personen. Bekijk voor inspiratie eens de filmpjes die je in bijlage 3 linksonder vindt "Over presenteren".

De presentatie in de kraam bereid je voor met minimaal 3 leerlingen. Hiervoor kun je gebruik maken van tekeningen, foto's, een maquette, of eventueel een filmpje dat je op een laptop of tablet kunt laten zien.

Het filmpje met de pitch en de informatie die jullie willen presenteren bij jullie pitch leveren jullie digitaal aan. Bij een toneelstukje zorgen jullie ervoor dat het script aangeleverd wordt. Tekeningen, foto's en maquettes voor in de kraam neem je op de dag zelf mee.

Stap 7: De finaleronde in de klas en op het stadhuis

Alle ontwerpteams gaan in een finale het ontwerp voor de wijk presenteren.

In de finale wordt eerst een pitchronde gehouden. Alle groepen geven hun korte flitspresentatie voor de klas. De lobbyronde en de presentatieronde leveren punten op. De docent beslist uiteindelijk welk team het beste is.

Na de pitch ronde volgt de lobbyronde, waarbij een jury (kunnen ook klasgenoten zijn) langskomt. Je krijgt voor deze ronde de beschikking over een presentatieplek in het lokaal. Deze richten jullie zo goed en aantrekkelijk mogelijk in. Zo maken jullie duidelijk welke goede ideeën jullie voor je wijk hebben. Vragen van de juryleden moeten jullie zo goed mogelijk beantwoorden.

Winnaars mogen naar de finale op het stadhuis

Jullie kiezen met de docent welke ontwerpteams doorgaan naar de finale op het Stadhuis van Gouda om daar het ontwerp voor je wijk te presenteren aan de andere scholen en de jury van deskundigen. Hiervoor is een vergelijkbaar programma met een pitch en presentatie- / lobbyronde.

Uiterlijk 5 dagen voor de finale in het huis van de stad stuurt jullie docent het filmpje met de pitch en de digitale materialen die jullie nodig hebben voor de pitch in het huis van de stad naar info@duurzamestad.nl en tvandijk@odmh.nl. Zo kunnen ze worden verwerkt in de algehele presentatie van de finaleochtend. Zet duidelijk de naam van jullie ontwerpteam op deze materialen.

Je krijgt voor de lobbyronde de beschikking over een presentatiepaneel en een tafel die samen een soort marktkraam vormen. Op het paneel kunnen jullie de plattegrond en de duurzame ideeën en tekeningen hangen. Op de tafel kan je het een en ander uitstallen. Richt je kraam zo goed mogelijk in. De kraam moet de speerpunten van jullie ontwerp bureau duidelijk weergeven.

Stap 8: Beoordeling en evaluatie

Iedereen schrijft aan het eind een individuele evaluatie met daarin het antwoord op de volgende vragen:

1. Hoe vond je de opdracht? Kan hij beter? Zo ja wat/hoe?
2. Had je genoeg tijd voor de opdracht? Waar heb je meer/minder tijd voor nodig?
3. Hoe beoordeel je je eigen werkzaamheden? Ben je hier tevreden over?
4. Wat vond je van de samenwerking in de groep? Wat ging er goed en wat niet?
5. Wat vond je van het veldonderzoek in de wijk?
6. Wat vind je van jullie eindresultaat. Ben je tevreden?
7. Heeft ieder groepslid genoeg informatie in het dossier gebracht?
8. Was ieder groepslid goed op de hoogte van het werk van andere subgroepen? Ook inhoudelijk?

En voor de groepen die in de finale komen:

9. Wat vind je van de finaleronde? Moeten er dingen aan veranderd/ verbeterd worden?

Samengevat: wat wordt er aan het eind als (digitaal) dossier ingeleverd?

1. (digitale) Plattegrond (op schaal) met daarop het ontwerp van jullie duurzame wijk van de toekomst.
2. Uitgewerkt en nette tekeningen, maquettes, etc. van jullie belangrijkste ideeën en ontwerpen.
3. Een lijst met informatiebronnen die die de basis vormen voor jullie ontwerp.
4. Een pitchpresentatie(filmpje) waarin duidelijk de sterkste punten van het ontwerp naar voren komen.
5. Een goed leesbare 'management' samenvatting met de hoofdpunten van het ontwerp op één A4.

VEEL SUCCES!

Bijlage 2: Duurzaamheidsthema's

Het hoofdthema waar jullie in je ontwerp in ieder geval rekening mee moeten houden is circulaire economie. Hieronder vind je over alle thema's basisinformatie. Neem de tijd om per thema ook de links die genoemd staan in bijlage 3 te bekijken. Daar vind je veel voorbeelden die het duidelijker maken.

Circulaire economie

Het CBS voorspelt dat Nederland 19 miljoen inwoners zal hebben in 2039. Deze verwachte bevolkingsgroei zal leiden tot onder andere een toenemende vraag naar grondstoffen. Voorbeelden van deze grondstoffen zijn fossiele brandstoffen, voedsel, metalen en mineralen. Nederland importeert het grootste deel van haar grondstoffen vanuit het buitenland. De vraag is hoe lang we dit kunnen blijven doen totdat deze grondstoffen ook op raken. En wat doen we daarna? Om het welvaartsniveau op peil te houden, moeten we slim leren omgaan met beschikbare grondstoffen. Het is daarom belangrijk dat we de lineaire economie van Nederland omvormen naar een circulaire economie.

De Ellen MacArthur Foundation publiceerde in 2012 een studie naar de circulaire economie. De circulaire economie houdt in: een economisch systeem waarin alle grondstoffen binnen de economie worden hergebruikt, zonder verlies van grondstoffen. Dit betekent een economie zonder afval, want al je oorspronkelijke afval, wordt een grondstof. De circulaire economie draait om grondstofkringlopen binnen Nederland als voorzorgmaatregel voor wanneer grondstoftoevoer vanuit het buitenland schaars wordt.

Voorbeelden van de circulaire economie in Nederland

Het katoen van je versleten T-shirt kan worden hergebruikt om een nieuw T-shirt te maken. In de huidige lineaire economie in Nederland verbranden we (de meeste) oude T-shirts. Ook zal in een circulaire economie een verschuiving plaatsvinden van de verkoop van producten naar de verkoop van diensten. Zo zal Philips in de toekomst geen lampen meer verkopen, maar licht als een service; de lamp (met schaarse en dure grondstoffen erin) blijft eigendom van de fabrikant. Tapijtfabrikant Desso koopt je tapijt terug als je er genoeg van hebt; de grondstoffen worden hergebruikt. Een circulaire economie vraagt om een heel andere denkwijze van zowel bedrijven als consumenten.

Op welke manieren kunnen we circulaire economie toepassen op wijkniveau en hoe ziet het dagelijks leven van de buurtbewoner er dan uit? Dit zijn interessante vragen om over na te denken. Kijk ook eens naar de links die je vindt in de bijlage onder het kopje: de circulaire economie.

Naast het hoofdthema circulaire economie zijn er vijf thema's die daarmee samenhangen en waar jullie in je ontwerp ook rekening moeten houden:

Keuzethema's: Duurzame bouw, Klimaatadaptatie, Groen en biodiversiteit, Duurzame Mobiliteit, en Participatie

Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. We krijgen naar verwachting meer te maken met hevigere regenval in kortere periodes. In sommige delen van de stad kan het regenwater moeilijk weg, waardoor overstromingen kunnen ontstaan. Jullie wijk moet bestand zijn tegen wateroverlast. Jullie houden rekening met extra mogelijkheden voor wateropvang. In het ontwerp is het ook belangrijk rekening te houden met droogteperiodes en hittegolven in de bebouwde omgeving. Bij "hittestress" kan de gemiddelde temperatuur in de stad wel 4° C hoger liggen dan in het landelijk gebied (voor ouderen, zieken en kleine kinderen brengt dit gezondheidsrisico's mee).

Andere gevolgen van de klimaatverandering zijn bodemdaling, zeespiegelstijging en verzilting. De Hollandsche IJssel speelt een belangrijke rol in het te ontwerpen gebied. Delen van de stad liggen laag en zijn dus kwetsbaar voor overstromingen. Ook zijn hier bijzondere waterproblemen. Let op de bodemgesteldheid in wijk. In de Goudse regio speelt verzilting van grondwater en bodemdaling een rol; de veengrond klinkt in. De waterstand van grond- en oppervlaktewater, de opslagcapaciteit, (beperking van) bodemdaling en uitstoot van methaan, en de waterkwaliteit zijn belangrijke aandachtspunten. Een trend is om meer op water te wonen. Laat je inspireren door het filmpje en de links die je vindt via de links in bijlage 3 in onder het kopje Klimaatadaptatie.

Duurzaam bouwen

Een lage energierekening is goed voor ieder huishouden, voor de directe leefomgeving, en voor ons klimaat. Verduurzaming van gebouwen levert besparingen op, comfort en milieuvoordeel. Bij de verduurzaming van (bestaande en nieuwe) gebouwen maken we keuzes over de isolatie van gebouwen en alternatieve energievoorziening van huishoudens. Daarvoor kan je de "Trias Energetica", een driestappenstrategie voor duurzame energie toepassen.

De Trias Energetica

1. Beperk het energieverbruik door verspilling tegen te gaan. Bijvoorbeeld een compacte gebouwvorm of door isolatie van gevels en daken. En let ook op duurzaam materiaalgebruik (zie hieronder)
2. Maak maximaal gebruik van energie uit duurzame bronnen, zoals wind-, water-, en zonne-energie. Bijvoorbeeld door installatie van een zonneboiler of een zonnepaneel.
3. Maak efficiënt gebruik van fossiele brandstoffen om in de resterende energiebehoefte te voorzien. Bijvoorbeeld met een warmtepomp of lage temperatuurverwarming.

Jullie keuzes zullen het ontwerp van de wijk (en stad) sterk beïnvloeden. Houd bij je keuze rekening met de ruimte die nodig is voor de energievoorziening. Je mag ook pilotprojecten starten met andere energiebronnen, zoals energie opgewekt uit afval en biomassa. Bewaar alle berekeningen om later in te leveren.

Hoe bouw je een duurzaam huis?

De nieuw te ontwerpen huizen en huizenblokken bouw je van duurzame materialen. De huizen moeten daarnaast energiezuinig zijn; het liefst CO₂ neutraal. Je kan zorgen voor:

1. Minder materiaalgebruik

bijv. slimmer ontwerp zoals holle i.p.v. massieve palen maar het kan ook i.p.v. een brug een klein vlot zijn om je naar de overzijde te kunnen brengen. Denk creatief! Een materiaalarme oplossing voor je vraag is een duurzamere oplossing.

2. Duurzamer materiaalgebruik

Kun je iets met zoveel mogelijk hernieuwbare materialen bouwen i.p.v. fossiele materialen? En zijn deze hernieuwbare materialen duurzaam geproduceerd?

3. Benut hergebruik materialen

Kunnen delen van het bestaande bouwwerk op de projectlocatie hergebruikt worden (secundair), zodat de vraag naar nieuwe (primaire) materialen wordt verkleind? Kun je het gebouw zo ontwerpen en bouwen dat het gebouw flexibel is (mogelijk aanpassingen in de tijd voor hetzelfde doeleinde) en/of losmaakbaar en demontabel (zodat het gebouw na gebruik als losse onderdelen her te gebruiken is)?

Houd ook rekening met waar je materialen vandaan komen en de energie die nodig is om de materialen te produceren, ontginnen, vervoeren en verwerken (embodied energy). Nu gebouwen steeds energieneutraler worden, is het verminderen van de milieudruk van de materialen in het gebouw de grootste klapper. (circulaire economie: de Nederlandse bouwsector zorgt voor 50% van de Nederlandse materialenvraag.)

Het ontwerp van de duurzame huizen moet passen binnen alle andere plannen van de stad. Houd dus rekening met de water-, transport-, recreatie- en energieplannen van je groepsgenoten! Kijk voor inspiratie eens naar het filmpje en de links die je vindt in bijlage 2 onder het kopje verduurzaming van gebouwen.

Vragen om in je achterhoofd te houden

1. Kan de wijk tegen 2030 al worden afgesloten van het aardgasnet? Dan moeten we rekenen met de totale energievraag van de wijk (en de stad voor 77.000 mensen) rond 2030.
2. Wat is de noodzaak en wat zijn de mogelijkheden voor energiebesparing en opwekking? Hoe kan je wijk daarmee bijdragen aan een reductie van de uitstoot van CO₂? Kiezen jullie voor windenergie en zonne-energie? Hoeveel energie levert een windmolen dan? Hoe groot moet het oppervlak aan zonnepanelen zijn voor het leveren van de gewenste hoeveelheid energie?
3. De monumentale huizen uit de oude binnenstad mogen niet worden afgebroken. Toch zullen bestaande huizen soms gerenoveerd moeten worden. Hieronder valt ook isolatie. Hoe kan je het beste duurzaam renoveren? Welke materialen kan je dan het beste gebruiken?

Groen en biodiversiteit

Natuur en groenbeheer hangen sterk samen met het thema klimaatadaptatie. Meer groen en water in de stad bieden een aantal ecologische voordelen (ecosysteemdiensten).

Groen biedt kansen voor biodiversiteit, vergroot uitwisseling en veerkracht van de natuur. Levend groen in de stad zorgt ervoor dat de temperatuur niet te hoog oploopt. Met groen blijft de lucht die we inademen schoner. Door groen kan het water van hevige regenbuien op natuurlijke wijze in de grond wegzakken waardoor riolen niet overbelast worden en straten minder snel overlopen.

Groen zorgt ook voor ruimte voor beweging en ontspanning en verlaagt stress van bewoners. Als de waterkwaliteit voldoende is, kan dit ook gebruikt worden voor recreatie. Groen verhoogt de belevingswaarde en de gezondheid van bewoners. Daarnaast vergroot groen creativiteit, stimuleert en verhoogt het de productiviteit en verhoogt het de waarde van vastgoed. Groen in wijken heeft dus ook economische waarde. Waar zijn dus kansen in de wijk om de bestaande diversiteit in de wijk in de toekomst uit te breiden?

Duurzame mobiliteit

In de wijk en de stad moeten mensen zich op een zo duurzaam mogelijke wijze van A naar B kunnen verplaatsen. Hoe komen al die mensen bij hun woning en hoe gaan ze naar hun werk? Een transportsysteem op duurzame energie is dan een voorwaarde (een uitdaging hierbij kan zijn hoe de oude binnenstad bereikbaar te houden). Gouda moet ook voldoen aan landelijke luchtkwaliteitsnormen (voor NO₂ en fijnstof). Door de lockdown in maart 2020 is zichtbaar geworden wat het effect van minder (vlieg)verkeer kan zijn op de uitstoot van deze stoffen.

Met een succesvolle invoering van een klimaatprogramma en maatregelen voor luchtkwaliteit kan minder CO₂ worden uitgestoten. Hiervoor kunnen maatregelen worden genomen zoals de invoer van een milieuzone voor vrachtverkeer, het laten rijden van aardgasbussen, een uitvoering van een stadsparkerplan en laadpalen voor elektrisch vervoer. Je kan ook denken aan fietsen en transport over water. Kortom zijn er allerlei mogelijkheden en uitdagingen. Kijk ook naar de links die je vindt in de bijlage onder het kopje: duurzame mobiliteit.

Participatie en draagvlak

Artikel 1 lid 6 artikel uit de Omgevingswet: "Eenieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving." De Omgevingswet spreekt van een 'zorgplicht' voor iedereen.

De overheid verwacht steeds vaker dat bewoners een zelfredzame rol voor de buurt en de wijk nemen. Verantwoordelijkheden worden bij de samenleving gelegd en taken worden gedecentraliseerd van rijk naar gemeentes.

Bewoners dragen steeds vaker de (mede)verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de leefomgeving en nemen ook vaker initiatief op terreinen, zoals of de opwekking van energie met buurtcoöperaties of het verzorgen van groen met sociaal ondernemers. Op de website Maak Gouda Duurzaam vindt je hiervan veel voorbeelden uit Gouda!

Bewoners zijn in de loop der tijd zelfstandiger en kritischer geworden en willen op gelijke voet met de overheid meedenken. Ze verwachten dat de overheid initiatieven ondersteunt en faciliteert.

Hoe veranderen de rollen tussen de gemeente en de bewoners in jullie wijk? En hoe zorg je voor draagvlak voor duurzame initiatieven in de wijk die jullie kiezen?

Bijlage 3. Onderzoeksmateriaal en informatiebronnen

Op de website www.maakgoudaduurzaam.nl vind je informatie over het project duurzame stad en informatie over duurzaamheid in Gouda en filmpjes die met duurzaamheid en de verschillende thema's te maken hebben. Zoals stedenbouw, de energie- en waterhuishouding in een stad, duurzame energiebronnen en natuur in de stad. Gebruik die filmpjes om je kennis in de subgroep te vergroten.

Hierna volgen per thema aanvullende informatiebronnen die jullie tijdens het project nodig hebben of kunnen raadplegen. Ook tips voor de presentatie van je project.

Algemene informatiebronnen:

- De wijkindeling van Gouda vind je op: https://nl.wikipedia.org/wiki/Wijken_en_buurten_in_Gouda
- Het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid:
[https://www.gouda.nl/Inwoners/Afval en milieu/Duurzaamheid en milieu/Energie en klimaat/Ui tvoeringsprogramma Duurzaamheid](https://www.gouda.nl/Inwoners/Afval_en_milieu/Duurzaamheid_en_milieu/Energie_en_klimaat/Ui_tvoeringsprogramma_Duurzaamheid)
- www.maakgoudaduurzaam.nl
- <https://www.gouda.nl/> En <https://gouda.incijfers.nl/>
- <http://www.atlasleefomgeving.nl/>
- <http://www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl/>
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/nederland-regionaal/wegwijzer/cbs-in-uw-buurt>
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/nederland-regionaal/wijk-en-buurtstatistieken>
- <https://www.milieucentraal.nl/>

Over klimaatadaptatie en bodemdaling:

Tegenwoordig is de trend ook om op water te wonen. Laat je inspireren door het filmpje en de links hieronder:

- Cijfers en informatie over klimaat in Nederland: <http://www.kennisvoorklimaat.nl/>
- Klimateffectatlas: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/hulpmiddelen/klimateffectatlas/>
- Tegeltax en vergroening: (2014): <http://vara.nl/media/330599>
- Feiten en cijfers over klimaat in Zuid-Holland: <https://www.zuid-holland.nl/overons/feiten-cijfers/interactieve/>
- Waar liggen bijvoorbeeld onze dijken, wie gaat over welke watergang, wat is het beoogde peil ervan: <https://www.rijnland.net/over-rijnland/op-de-kaart>
- Klimateatlas: <https://www.rijnland.net/actueel/klimateatlas-rijnland>
- Klimaatadaptatie, Energietransitie, Erfgoed, Ruimte
https://vimeo.com/303725723?fbclid=IwAR2YwAHGfHpJFEsEe6fe2kruH8_fTFXbMjTj94ypx0wgYQzM9BJzEHKVEE
- Bodemdaling: www.kennisprogrammabodemdaling.nl

Over energie en verduurzaming van gebouwen:

- <http://www.nationaleenergieatlas.nl/>
- Mogelijkheden in een duurzame wijk/huis: www.destraad.nl
- <http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/>
- Kaart met o.a., Windsnelheid per gemeente: <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie/categorie%C3%ABn/wind-sde>
- Hoeveel leveren zonnepanelen bij jou thuis?: <http://www.zonnecalculator.nl/>
- Is je dak geschikt voor zonnepanelen?: <http://zonnekaart.nl/>
- Documentaires en series over duurzaamheid: <https://www.npostart.nl/zoeken?term=duurzaam>
- Informatie over duurzaam bouwen:
  - <https://www.duurzaambouwen-online.nl/>
  - <http://www.duurzaamthuis.nl/verbouwen/bouwen>
- 27 aardgasvrije proeftuinen: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aardgasvrije-wijken>

In Gouda:

- Verduurzaming monumenten: <https://www.gouda.nl/direct-regelen/bouwen-en-ondernemen/verduurzamen/duurzaam-maken-monument>
- Filmpje over energiebesparing voor Goudse Woningeigenaren: <https://www.youtube.com/watch?v=AsSiQaTsV6o>

Over groen en biodiversiteit in de stad:

- <http://degroenestad.nl/>
- <https://www.vitalegroenestad.nl/>
- <https://www.huisjeboompjebeter.nl/>
- De TEEB-stad tool geeft inzicht in de baten van groen in de stad: www.teebstad.nl
- Effecten van groene daken: <https://www.youtube.com/watch?v=S-DnQIbh0cA>

Over de circulaire economie:

- Kenniskaart over de circulaire economie: <https://kenniskaarten.hetgroenebrein.nl/kenniskaart-circulaire-economie/is-definitie-circulaire-economie/>
- Meer achtergrondkennis over de circulaire economie van de Ellen MacArthur Foundation: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/concept>
- Circulaire economie uitgetekend met concrete voorbeelden: <https://www.youtube.com/watch?v=X6HDcubgxRk>
- Twaalf voorbeeldprojecten: <https://servicepunt-circulair.nl/circulariteitenkabinet/>

Over duurzame mobiliteit:

- <http://www.youtube.com/watch?v=VnUVGTbktvk>
- http://www.geolution.nl/milieu/duurzame_mobiliteit.htm
- Een transportsysteem voor individueel transport gebruikmakend van duurzame energieën: <https://www.johnval.nl/indexir.htm> (kies Nederlandse versie)
- Corona: schonere lucht?: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/een-onbedoeld-experiment-heeft-een-verbluffend-resultaat-de-lucht-is-echt-een-stuk-schoner~ba7e9c03/>

Over participatie en de Omgevingswet:

- Kenniskaart Mijn Leefomgeving: <https://kenniskaarten.hetgroenebrein.nl/kenniskaart/leefomgeving/>
- Landelijke vereniging bewonersinitiatieven: <https://www.lsabewoners.nl/>
- <https://www.odmh.nl/thema/omgevingswet/>

Over presenteren:

- Presentatieadvies Duurzame Stad: <http://duurzamestad.nl/pdf/presentatieadviezen.pdf>
- Elevator Pitch: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Elevatorpitch>
- Tien tips voor de perfecte pitch: <https://innovatiebijdekrant.wordpress.com/2013/02/27/tien-tips-voor-de-perfecte-pitch/>
- Hoe pitch je een goed idee?: <https://www.youtube.com/watch?v=l1aNG3WkOKk>
- Tips om een filmpje te maken:
  - Professioneel filmen met je smartphone <https://www.youtube.com/watch?v=BbwHi2FOBoM>
  - Hoe maak je een videopitch(VU): <https://www.youtube.com/watch?v=FweTgBDSht0>